

Debtless Семинар

Финансови въпроси

Debtless Партньорство: Помислете добре! – Дългът е сериозен проблем

Номер на споразумение: 2011-1-CZ1-GRU06-07128-4

Този проект е финансиран с подкрепата на Европейската комисия. Тази публикация отразява само вижданията на нейния автор, и от комисията не може да бъде търсена отговорност за използването на съдържащата се в нея информация.

**Lifelong
Learning
Programme**

Въведение

“Debtless” е проект по програмата Грюндвиг, Партньорства за познание, който бе стартиран в отговор на предизвикателството на сегашния икономически климат, в който много хора и семейства са изпаднали в ситуация на задлъжнялост.

Всеки може да се окаже в затруднено финансово положение, във всеки даден момент. Това е трагичната реалност за много хора в последните няколко години. Поради лични проблеми или глобалната финансова криза хората могат да изпаднат във финансови проблеми и да им е трудно да се върнат на правилния път. Всеки е принуден да взема решения, заради увеличаващите се месечни разходи. Въпреки че това е факт и за по-ниските, както и за по-високите доходи, студентите или хората, които живеят от социални помощи са най-засегнати от това. Те не разполагат с широка гама от възможности за избор на решения, за това те трябва вземат тези решения разумно.

В този наръчник ние ви даваме идея за различни възможности, така че вие всъщност ще можете да вземате тези трудни решения. В него вие ще намерите практически съвети как да управлявате финансите си. Той е инструмент как да избегнете финансовата криза, но също така ще ви помогне при управлението на финансите ви, когато вече сте задлъжнели. Също така има връзки към интернет страници, които дават по-обща информация, или дори да се справите с вашите финансови дела докато работите с тази книга.

Надяваме се, че успеете да оправите финансите си и ще можете да посрещнете финансовото си бъдеще с увереност!

Съдържание

Въведение.....	1
1) ОРГАНИЗИРАНЕ НА ФИНАНСОВАТА ПОЩА.....	3
2) БОРАВЕНЕ С БАНКОВИТЕ ДЕЛА	4
3) ПРЕГЛЕД И ПЛАНИРАНЕ НА ФИНАНСОВИТЕ ВЪПРОСИ	5
4) ОРГАНИЗИРАНЕ И ГРИЖА ЗА БАНКОВИТЕ ПЛАЩАНИЯ	6
5) ИМАТЕ ЛИ ДЪЛГОВИ ПРОБЛЕМИ?.....	6
6) КАК РАБОТИ ЗАЕМЪТ?.....	7
7) ДАНЪЦИ.....	9
8) ЗДРАВНА ГРИЖА И ЕЛЕКТРОННО ID	10
9) КАКВИ СА РАЗХОДИТЕ ДА ЖИВЕЕТЕ САМИ?	12
10) ОБАЖДАНЕ И ПОЛУЧАВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ ОТ ОРГАНИЗАЦИИ	12
11) ОТГОВОРНОСТ ЗА ПАЗАРУВАНЕ (АНЕКС V)	13
12) СПЕЦИАЛНИ ОФЕРТИ.....	13
13) ПОЛЕЗНИ ВРЪЗКИ.....	14
АНЕКС I: ЧЕКЛИСТ ПО ФИНАНСОВИТЕ ВЪПРОСИ	16
АНЕКС II: ПРИМЕРНИ РАЗДЕЛИТЕЛИ – ФИНАНСОВИ ВЪПРОСИ	18
АНЕКС III: ПЛАН ЗА СЕДМИЧЕН БЮДЖЕТ	19
АНЕКС IV: МЕСЕЧЕН БЮДЖЕТ	20
АНЕКС V: СЪВЕТИ ЗА ПАЗАРУВАНЕ.....	22
АНЕКС VI: БАНКОВИ ПЛАЩАНИЯ	24

1) Организиране на финансовата поща

(Виж анекс II)

За по-ясен поглед, входящата поща трябва да се раздели на четири купчини:

Изхвърли или изтрий:	никаква полезна информация – никаква полза
Полезна за пазаруване:	оферти и брошури от супермаркетите
Финансова администрация:	сметки, фишове за заплата, застраховки
Лична поща:	email-и, писма, картички за рожден ден и др.

Ако финансовата поща ви е била изпратена по пощата трябва да използвате папки.

Ако сте получили e-mail-и, тогава ги запазете в различни папки в компютъра.

Ще се улесните, ако наименоувате папките (от пощата или електронни) според тяхното съдържание (напр.: телефон, наем). Вижте анекс II.

Купете и надпишете папките.

Какво трябва!

- Отваряйте пощата си всеки ден;
- Съхранявайте пощата си на едно и също място в дома ви;
- Проверявайте банковите си извлечения и интернет банкирането;
- Плащайте колкото се може повече автоматично;
- Фиксирайте време в седмицата, когато ще се занимавате с финансовите си дела и ще проверявате интернет банкирането си.

Не трябва!

- Не оставяйте неотворена поща за повече от две седмици;
- Не се надявайте сметките да бъдат забравени;
- Не изхвърляйте гаранционни карти и касови бележки;

- Не отговаряйте на email-и от непознати изпращачи;
- Не казвайте на никой вашата парола или PIN номер.

2) Боравене с банковите дела

Вие можете да извършвате вашите плащания с джиро, но повечето хора предпочитат да управляват финансите си чрез онлайн банкиране. Това има редица предимства: може да проверявате банковия си баланс по всяко едно време и можете да извършвате автоматично плащания. По този начин никога вече няма да забравите плащане!

Интернет банкиране:

Вие може да кандидатствате за онлайн банкиране пред вашата банка или да посетите нейния уебсайт. Очевидно ще се нуждаете от компютър с интернет връзка. Трябва да попитате банката си и за други изисквания, на които компютърът ви трябва да отговаря.

- Проверете в интернет, за да разберете как работи онлайн банкирането на вашата банка и как да кандидатствате.
- Ако решите да използвате интернет банкиране, кандидатствайте
- Отпечатайте баланса по сметката си

Направете плащане чрез банката

Въпреки че онлайн банкирането е най-бързият и лесен начин до сега, може да извършвате плащания и по други начини:

- Може да прехвърляте пари с „платежно нареждане“. Банката ще извърши прехвърлянето от ваше име, след получаване на този формуляр от вас. Попитайте банката за тези формуляри.
- Свикнете с джирото
- Можете също така да прехвърляте пари автоматично. Чрез организирането на директен дебит, фирми могат да теглят пари от вашата сметка, без да ви се налага да давате съгласието си за всяко прехвърляне.

- ако решите да използвате „платежно нареждане“, попитайте банката си за този формуляр.
- Практикувайте: опитайте се да попълните джиро.
- Разберете как да организирате директен дебит
- Отговорете на следните въпроси

Кога можете да откриете сметка?

Какви са различните видове налични сметки?

Колко лихви получавате по сегашната си сметка?

Колко лихви получавате по вашата спестовна сметка?

Безплатно ли е получаването на банково извлечение?

Безплатни ли са прехвърлянията на пари?

Какво трябва!

- Погрижете се да имате спестовна сметка;
- Прехвърляйте парите, които получавате допълнително директно във вашата спестовна сметка;
- Ако е възможно спестявайте фиксирана сума пари всеки месец;
- Слагайте дребните монети от рестото в спестовна касичка.

3) Преглед и планиране на финансовите въпроси

(виж анекси III и IV)

За да направите правилна преценка, трябва първо да отговорите на следните въпроси

Какъв е месечния ви доход?

Разберете кои са фиксираните месечни разходи. Имайте предвид и разходите, които не се плащат всеки месец.

Какви са разходите за този месец специално? Например подаръци за рождени дни, партита или други дейности.

Колко пари можете да отделите и да спестите?

Колко пари остават всяка седмица за дневните ви разходи?

Доходите и разходите ви в баланс ли са или трябва да направите различни избори, за да го постигнете?

Използвайте анекси III и IV за направата на преценка.

Какво трябва!

- Искайте касови бележки в магазините и ги пазете много грижливо;
- Пазете информацията в чековата си книжка поне две седмици;
- Какви изводи можете да си направите за тази чекова книжка?
- Направете си прогноза за следващата седмица и я проверете след седмица.

4) Организиране и грижа за банковите плащания

Интернет банкирането е най-лесния начин за общ поглед върху вашите плащания. Можете да проверявате сметката си ежедневно. Ако нямате интернет банкиране ще трябва да използвате банкови извлечения, които взимате от банката.

За вашите фиксирани разходи е удобно да използвате директен дебит. Ако имате интернет банкиране, може да го организирате лично, в противен случай може да упълномощите компания да тегли пари от вашата сметка. Това се прави в един и същи ден всеки месец. С използването на директен дебит няма да забравяте да си платите сметките. За повече информация вижте глава 2 (Боравене с банковите дела).

Обикновено директният дебит може да бъде задействан ако има достатъчно пари в сметката. Знаейки кога се прехвърлят парите, бъдете сигурни, че имате достатъчно пари в сметката си по това време.

Внимание! Ако не може да видите теглене в банковото ви извлечение, най-вероятно не е имало теглене поради дефицит. **В такъв случай можете да просрочите задълженията си.** От вас зависи да се погрижите плащането да бъде направено възможно най-скоро!

- Направете списък на плащанията, които се извършват чрез директен дебит
- Напишете на коя дата се извършва всяко плащане.
- Напишете кога парите трябва да са в сметката ви.
- Проверете кои плащания искате да платите с директен дебит и ги уредете.
- Разберете какво е кредитно известие и как работи то

5) Имате ли дългови проблеми?

Когато имате заем или ипотека може да се случи така, че поради някакви причини не може да погасите следващото плащане. Това може да бъде поради много причини, като например загуба на работа, криза в семейството (развод), тежка болест и др. В

такъв случай трябва незабавно да се свържете с вашия кредитор и да го информирате за ситуацията. Ако не можете да платите и не се опитате да оправите ситуацията веднага, рискувате да попаднете в сериозна задлъжнялост.

Ако имате дълг и искате да го изплатите, първо се уверете, че дългът ви не расте. След това изчислете колко може да плащате всеки месец. Уверете се, че имате преценка за приходите и разходите ви. След това може да се свържете с вашия кредитор с разумно предложение.

Това обикновено означава плащане на малки вноски за по-дълъг период, така че да погасите оставащото финансово задължение. Разбира се, вноските не може да са прекалено малки, защото в такъв случай кредиторът няма да приеме предложението.

За щастие има различни организации, които биха ви помогнали (повечето) с безплатен съвет и помощ. Намерете такава помощ колкото е възможно по-бързо! Всеки може да изпадне във финансови затруднения, но бъдете сигурни, че ще се справите с тях бързо, за да предотвратите по-голяма задлъжнялост.

Първата крачка в намирането на помощ е да намерите информация на няколко уебсайта:

<http://www.moitepari.bg/>

<http://lichnifinansi.start.bg/>

<http://www.tvoitefinansi.bg/>

<http://creditsadvice.com/category/saveti-za-crediti>

<http://www.bgwebcredit.com/>

<http://www.nazz.bg/advices>

Ако искате да поговорите с някого за вашите дългове, може да намерите информация в общинския съвет. Повечето общински съвети имат политика по отношение на дългово консултиране. Можете да се свържете и със социален работник, социалните служби или специализирана банка за дългове.

6) Как работи заемът?

Заем:

Заемите са една от основните причини за задлъжнялостта. Така че преди да решите да вземете заем, внимателно го обмислете. Най-важният въпрос, който трябва да си зададете е: Наистина ли се нуждая от това, което искам да купя или мога да живея и без него?

Ако решите, че наистина искате нещо, за което не сте спестявали, може да поискате от банка или небанкова институция заем, или да плащате на вноски. Въпреки това и двата варианта са по-скъпи, отколкото директно да платите за нещо. За банките и компаниите това е лесен начин за печелене на пари. Предимството е, че веднага получавате желаната вещь, но разходите са по-големи.

Знаете ли колко лихва плащате по банков заем, когато плащате на вноски?

Ако наистина се нуждаете от заем, тогава:

- Сравнете всички банкови оферти и разберете лихвените проценти
- Разберете колко трябва да плащате на месец
- Разберете колко е ГПР (годишния процент на разходите) – лихвения процент за цялата година (на годишна база) не само месечна вноски/процент
- Разберете какво ще стане, ако срещате трудности при плащането на лихвите (месечни или годишни)
- сметнете общите разходи за закупуване на iPad и плащането му на вноски, или плащане на цялата сума наведнъж.
- Направете списък на нещата, за които със сигурност не искате да имате заем
- Също така направете списък на неща, за които бихте взели заем
- Намерете информация за различните видове заеми

Бъдете много внимателни със заеми от небанкови институции, тъй като много често те имат доста по-високи лихвени проценти. Винаги гледайте Годишния процент на разходите (ГПР%), тъй като това ви позволява да пресметнете точно колко ще плащате всеки месец, и лихвения процент, който ще плащате по време на целия заем. Ако лихвеният процент не е ясно обозначен бъдете много внимателни!

Ипотeka:

Ако искате да купите къща или апартамент, и нямате цялата сума в наличност тогава може да се нуждаете от ипотека. За това:

- проверете колко спестени пари имате и от колко все още се нуждаете
- Сравнете всички банкови оферти и разберете лихвените проценти
- Разберете колко ще плащате месечно
- Разберете колко ГПР е (Годишният процент на разходите е лихвения процент за цялата година (на годишна база), не само месечната вноски/процент)
- Разберете какво ще стане ако имате затруднения да плащате лихвите (месечни или годишни)

Кредитни карти:

Трябва да бъдете много внимателни и с използването на кредитни карти, тъй като можете да изхарчите пари, които дори нямате в сметката ви. Преди да вземете кредитна карта се запитайте наистина ли ви е необходима и колко ще ви струва тя на година.

7) Данъци

Отговорете на следните въпроси:

Кога плащате данъци?

<http://www.nap.bg>

→ Данък върху доходите на физическите лица:

Срокът за подаване на годишната данъчна декларация по чл. 50 от ЗДДФЛ за 2012 г. е до 30 април 2013 г. Срокът за внасяне на декларирания в годишната данъчна декларация данък за довносяне също е до 30 април 2013 г.

Данъчни облекчения:

- данъчното облекчение за лица с 50 и над 50 на сто намалена работоспособност;
- данъчното облекчение за лични вноски за доброволно осигуряване и застраховане, когато сумите са удържани от работодателя при изплащане на дохода от трудово правоотношение;
- данъчното облекчение за лични вноски за осигурителен стаж при пенсиониране;
- данъчното облекчение за дарения, когато сумите са удържани от работодателя при изплащане на дохода от трудово правоотношение
- данъчното облекчение за млади семейства дава възможност от сумата от годишните данъчни основи да се приспаднат лихвените плащания по ипотечен кредит за закупуване на жилище, в случай че са изпълнени определени условия, за които можете да се информирате на посочения по-горе сайт. Приспадането от сумата от годишните данъчни основи означава, че с размера на направените през годината лихвени плащания по ипотечен кредит се намалява сборът от всички облагаеми доходи на физическото лице, които се декларират в годишната данъчна декларация, а не дължимият данък.

Важно! Лицата, които подадат годишна данъчна декларация до 10 февруари 2013 г., ползват отстъпка 5 на сто върху внесената в същия срок част от данъка за довносяне по годишната данъчна декларация.

Лицата, които подадат годишна данъчна декларация в срок до **30 април 2013 г.** по електронен път, ползват отстъпка от 5 на сто върху внесената в същия срок част от данъка за довносяне по годишната данъчна декларация, при условие, че не ползват отстъпката от 5 на сто, предвидена за срока до 10 февруари.

Внимание! Отстъпките се ползват, при условие, че физическите лица, задължени да внасят авансов данък, са внесли пълния размер на дължимия данък в законоустановените срокове

→ Местни данъци и такси

Срок за плащане - на две равни вноски:

Първа вноска - от 01.03.2012 г. до 30.06.2012 г.

Втора вноска до 30.10.2012 г.

Данъчни облекчения:

- На предплатилите за цялата година от 01.03.2012 г. до 30.04.2012 г. се прави отстъпка от 5 на сто.
- За данъчно задължено лице с намалена работоспособност от 50 % до 100 % данъка за имот, който е основно жилище се дължи данък с 75 % намалени

Какво прави правителството с данъците, които събира?

Основното предназначение на данъчната политика на всяко правителство е да осигури приходи в държавния и местните бюджети. Освен това с данъчната политика съвременната държава се стреми чрез данъците да решава и допълнителни задачи от икономическо и социално естество.

Мога ли да получа обратно парите си от данъците?

Възможно е да бъдат възстановени платени данъци от чужбина. Логиката е ясна - човек не живее там, където си е платил данъците и затова си получава парите обратно, или поне част от тях, след своето завръщане в родината. В най-масовия случай на физическите лица се възстановяват платените подоходни данъци и осигуровки.

8) Здравна грижа и електронно ID

Здравното осигуряване у нас е изградено на принципа на солидарността - плаща всеки, а услуги ползват само хората, които имат нужда. Съществува една

национална здравноосигурителна каса, която управлява парите от нашите задължителни вноски за здравно осигуряване.

Какво става, ако не си платите вноската?

Здравноосигурителните права на лицата, които са длъжни да внасят осигурителни вноски за своя сметка, се прекъсват, в случай че лицата не са внесли повече от три дължими месечни осигурителни вноски за период от 36 месеца до началото на месеца, предхождащ месеца на оказаната медицинска помощ. Лицата с прекъснати здравноосигурителни права заплащат оказаната им медицинска помощ.

В България все още слабо са развити доброволното здравно осигуряване и застраховането за здраве. Причината е в монопола на здравната каса. След като от институцията са обявили, че покриват изцяло лечението, никой не вижда смисъл да търси допълнителна защита, въпреки че на практика непрекъснато се налага да се доплаща за медицински услуги. Въпреки това можете да се възползвате от възможностите за доброволно здравно осигуряване, като внимателно разгледате предлаганото от съществуващите в момента 17 здравноосигурителни дружества. Доброволното здравно осигуряване се извършва на базата на договори с физически и юридически лица с осигурително дружество. То извършва два вида здравно осигуряване:

- възстановяване на разходи - ОСИГУРИТЕЛЯТ възстановява разходи на ОСИГУРЕНИ лица съобразно закупените от тях пакети здравни услуги, които се извършват от свободно избран от тях ИЗПЪЛНИТЕЛ на здравни услуги.
- абонаментно обслужване - ОСИГУРИТЕЛЯТ предоставя закупените от ОСИГУРЕНИТЕ лица здравни услуги само чрез ИЗПЪЛНИТЕЛИ на здравни услуги, с които има подписани договори.

Какви са различните възможности по отношение на здравното застраховане

Здравните застраховки съществуват самостоятелно или като част от застраховка "Живот". На този етап обаче не всеки има право на тях, защото компаниите застраховат само здрави хора на възраст между 16 и 65 години. Покрива се застрахователен риск, който може да настъпи след сключването на договора, но не и настоящите заболявания.

Как работи електронното ID и как се кандидатства за него?

В България предстои пилотно прилагане на електронната лична карта с чип, която да идентифицира гражданите и да им осигурява достъп до услугите на електронното правителство и в последствие електронно здравеопазване. Електронните карти, които ще дават достъп на гражданите до електронни услуги на правителството и общините ще съдържат и данни за здравния статус на хората. Това ще стане след като тръгне интегрираната електронна здравна система, което се очаква да се случи в края на 2013 година

9) Какви са разходите да живеете сами?

Да живеете сами е винаги по-скъпо, отколкото да живеете с вашите родители. За да сте добре подготвен, отговорете на следните въпроси:

Колко висок е доходът ви?

Пред какви разходи ще се изправите, когато заживеете сам?

Каква е разликата при наемането на стая и наемането на къща?

Кои са фиксираните и кои променливите разходи? (виж анекс IV)

10) Обаждане и получаване на информация от организации

Трудно е да знаеш всичко, така че е нормално да се обадиш на организация, ако имаш нужда от специализирана информация. Някой хора го намират за трудно, но пригответе се за този телефонен разговор, може да го направите по-лесен:

Помислете какво точно искате да знаете?

Запишете своите въпроси.

Ако се обадите на организация, първия човек, с когото говорите най-вероятно е секретар. Този човек не може да ви помогне, но ще ви свърже с човек, който може. За това вместо да го заливате с въпроси, по-добре му кажете вашето име и за какво се обаждате.

Добро начало би било: „Добър ден, Иван Иванов е на телефона, имам въпрос за възстановяването на данъците.“ Или ще ви зададат въпрос относно вашето питане, или ще ви свържат с някой, който знае повече по темата. Питайте свободно, ако нещо не е ясно. В края на разговора кажете, че искате да си погледнете бележките, така че може да проверите дали сте питали за всичко което ви интересува. Ако е така можете да благодарите на човека и да приключите разговора, ако не просто задайте оставащите въпроси.

Понякога, преди телефонът да бъде вдигнат от човек, може да чуete меню с различни варианти. Изслушайте възможностите и изберете тази, която отговаря най-точно. Ако се колебаете обикновено може да се върнете в главното меню и да изслушате опциите отново. Ако ли не, винаги можете да затворите и да наберете номера отново.

Трябва да сте наясно, че някои телефонни линии за информация струват пари. Обикновено разходите са споменати в началото на разговора. В този случай е важно разговорът да е кратък и по темата. Друг вариант е да намерите информацията по

друг (безплатен) начин, например вижте уебсайта на организацията или изпратете e-mail.

Ако проблемите ви не могат да се решат по телефона, постарайте се да си уредите среща с отговорното лице.

11) Отговорност за пазаруване (анекс V)

Повечето хора са свикнали да плащат с тяхната дебитна /кредитна карта, въпреки това, по този начин хората са склонни да харчат повече пари, отколкото са възнамерявали. Също така е по-трудно да следите разходите си. Препоръчително е да изтеглите от банкомат определена сума пари, която ще ви трябва за седмицата. По този начин няма да сте в преразход.

→ Направете списък с трите най-евтини супермаркети в близост до вас

12) Специални оферти

Не се изкушавайте от специалните оферти! Компаниите искат вие да купите продуктите им. Вие може да не искате или да не се нуждаете от тези продукти, но може да се изкушите от специалните оферти. Така че преди да купите нещо, задайте си следните въпроси:

Исках ли този продукт, преди дори да знам за специалната оферта?

Това наистина ли е най-ниската цена?

Има ли допълнителни (скрити) такси за продукта и мога ли да си ги позволяя?

Къде ще съхранявам този продукт?

Какво ще стане, ако отложа покупката му?

Ще искам ли да го имам и след две седмици време?

Вашия мобилен телефон:

Мобилният телефон никога не е безплатен и обикновено го използват, за да сключите договор. По-евтин абонамент обикновено означава по-високи цени на разговорите. Разговори извън вашия пакет обикновено са по-скъпи и могат да изтекат по-бързо отколкото си мислите!

Прехвърлянето на неизползвани данни от един месец в следващ обикновено означава, че трябва да платите повече, заради по-високите разходи за обаждания извън вашия пакет. Определете колко данни използвате месечно.

Вашият пакет ли е най-подходящ за специфичните ви нужди?

Обажда ли ви се вашия оператор, когато приближавате кредитния си лимит?
Предплатена карта може да ви защити от по-високи сметки!

13) Полезни връзки

Можете да намерите много информация по дискутираните теми в интернет. Ние събрахме някои полезни връзки за вас. Заслужава си да разгледате тези сайтове!

Обща информация за парите

www.pariteni.bg/

www.novite-evrobanknoti.eu

Сравняване на застраховки

www.sdi.bg

Важни телефонни номера

Винаги, когато има възможност използвайте безплатни, вместо платени номера.

- 0700 111 22 - комисия за защита на потребителите. Разговорите към националния телефон се таксуват според цените/тарифите на Вашия оператор към стационарни номера 0700 на Виваком.
- 0800 14 800 - национална телефонна линия на Националната здравноосигурителна каса. Достъпът до тази услуга от аналогови телефонни апарати в цялата страна е на цената на 1 импулс, а от цифрови - разговорът е безплатен. Експертите на НЗОК работят от 9 до 17.30 часа, от понеделник до петък. Времетраенето на една консултация е 5 минути. За да успеете в рамките на това време да зададете въпроса си и да получите конкретен отговор, е желателно предварително да формулирате точно и ясно Вашето питане. За набиране от мобилен телефон /GSM/ използвайте номер: 02 9659 121.
- +35902/9261010 - контактен център на Националния осигурителен институт - обслужва всички запитвания на граждани, постъпващи чрез автоматичната телефонна централа на института. Работното време на центъра е от 9.00 до 17.30 ч. всеки делничен ден.
- 070018700 - единен телефонен номер на Националната агенция по приходите, на който гражданите и представителите на фирми могат да получават актуална данъчна и осигурителна информация. Телефонното обаждане е на цената на градски разговор от цялата страна. Телефонът

работи в установеното за НАП работно време – от 9.00 до 17.30 ч. в делнични дни. Обажданията от мобилни телефони към телефон 070018700 се заплащат по стандартната тарифа на съответния мобилен оператор.

Анекс I: Чек-лист по финансовите въпроси

При попълването на този чек-лист е важно да сте откровени. Това ви прави по-наясно с отношението ви към вашите финанси.

	Да	Не
Слагам финансовата си поща в определена папка.		
Мога да живея без дизайнерски дрехи.		
Когато видя нещо хубаво мога да го подмина, без да го купувам.		
Винаги отварям пощата си.		
Знам колко точно е наема ми.		
Знам сумата, която плащам за електричество, газ и др.		
Знам кога наема се плаща от сметката ми.		
Почти не купувам неща през интернет.		
Наясно съм с месечните ми разходи за мобилен телефон.		
Мога да се оправя сам със здравната си застраховка.		
Знам кои плащания са ми автоматични.		
Държа си касовата книга актуализирана.		
Аз си давам обещания свързани с парите.		
Ако си дам обещание го спазвам.		
Мога да си определя месечен бюджет и да спазвам ангажиментите си.		
Разбирам банковите си книжа.		
Наясно съм с цените.		
Говоря с хората за финансите си.		
Казвам „не когато ми искат пари на заем.		
Знам колко точно са дълговете ми.		
Не взимам назаем от други хора.		
Ако планирам нещо, то ще се случи.		

Мога да правя уговорки.		
Придържам се към поетите задължения.		
Ако имам нужда от помощ – питам.		
Обаждам се на институциите, и това не ми е проблем.		
Веднага заставам лице в лице с трудните неща.		
Финансите ми са на ред.		
Мога да отложам собствените си желания.		
Знам как са възникнали проблемите с парите ми.		
За мен парите е тема, която разбирам.		
Говоря с други за това какво правя с парите си.		
Искам помощ за финансовите ми дела.		
Спя добре, и сънят ми не обезпокоен от финансови грижи.		
Пресмятам преди да купя нещо.		

Пребройте всички „да”, които сте отметнали. Колкото повече са те, толкова по-добро отношение имате към парите!

Анекс II: Примерни разделители – финансови въпроси

- @ Да платя
- Телефон/ Цифрова/Интернет
- Доход
- Здравна грижа
- Издръжка/ наем
- Дипломи и др.
- Разходи за енергия
- I Застраховка
- Вноски и абонаменти
- Касови бележки/ Гаранции
- Данъци
- Училище и образование
- Обществен транспорт
- X Допълнителни

Анекс III: План за седмичен бюджет

Седмичен бюджет на:

Седмица:

От:

До:

Тази седмица бюджетът е: €

	План	Всъщност
Спестявания за наема	€	€
Храна/ храненияя	€	€
Шампоан и др. за личната хигиена	€	€
Почистващи продукти	€	€
Сладки неща, снаксове	€	€
Цигари	€	€
Неуточнени	€	€
Други (дрехи, пералня и др.)	€	€
Общо:	€	€

Всичко за тази седмица: €

Това е само пример и трябва да се настройва според нуждите ви.

Анекс IV: Месечен бюджет

Среден месечен бюджет

Дата:

Месец:

1 _____

€ _____

2 _____

€ _____

3 _____

€ _____

ОБЩ ДОХОД:

ФИКСИРАНИ РАЗХОДИ:

	План	Всъщност
Наем	€	€
Газ/ електричество	€	€
Вода	€	€
Данъци	€	€
Телефон	€	€
Застраховки	€	€
Разходи за здравна грижа	€	€
Вноски и абонаменти	€	€
Учебни такси/ образования/ книги	€	€
Разходи за пътувания	€	€
Месечни вноски	€	€

Анекс IV - продължение**СПЕСТЯВАНИЯ**

Дрехи и обувки	€	€
Запаси (покупки/ замяни)	€	€
Разходи за забавление (клубове, концерти и др.)	€	€
Отпуск	€	€
Спестявания	€	€

ДНЕВНИ РАЗХОДИ:

	План	Всъщност
Храна/ храненияя	€	€
Шампоан, паста за зъби и др. за личната хигиена	€	€
Почистващи продукти	€	€
Сладки неща/снаксове	€	€
Цигари	€	€
Не уточнени	€	€

ОБЩО РАЗХОДИ:

<i>Добавете:</i>	
Фиксирани разходи	€
Спестявания	€
Дневни разходи	€
Общо	€

Анекс V: Съвети за пазаруване

Организация/ Съвети и трикове за пазаруване

- Ще спестите време и усилия чрез съставяне на организиран лист за пазаруване. Сложете хранителните групи заедно: млечни при млечни; месо при месо, и зеленчуци при зеленчуци. Може да нагласите списъка си за пазаруване към маршрута, който искате да следвате в супермаркета. Сложете продуктите, с които се сблъсквате за първи път на първо място в листа ви.
- Проверете брошурите, листовките и магазините за специални оферти. Нагласете дневното си меню към специалните оферти. Уверете се, че „специалните оферти“ наистина са специални.
- Ограничете честотата на покупки си до 1 път седмично (само ако имате достатъчно място за съхранение). Колкото по-малко време прекарвате по магазините, толкова по-малко пари ще харчите. Не пазарувайте когато сте гладни, тогава сте склонни да пазарувате повече (ненужни) продукти!
- Листът за пазаруване е не само одобрен, той предотвратява скъпи и ненужни импулсивни покупки.
- Някои супермаркети имат каси за бързо плащане за ограничено количество продукти. По този начин може да платите бързо и да си тръгнете преди да сте купили ненужни продукти.
- Ако имате специално и скъпо желание в листа за пазаруване го комбинирайте със специална оферта. По този начин няма да изхарчите общо прекалено много пари.
- Нетрайни продукти като цветя, майонеза и др. обикновено са по-евтини в големи количества. Но ако видите добра оферта за малко количество, можете да похарчите дори по-малко пари.
- Трудно е да пазаруваш и готвиш за един човек. Но ако имате хубав фризер можете да замразите неизядената храна. По този начин може отново да ядете от нея.

Внимавайте!

Специалните оферти могат да ви спестят много пари, но също така могат да ви струват доста, ако не внимавате.

Пет съвета:

- Помислете добре, преди да смените марките. Разликата в цените може да е изкушаваща, но ако не харесате вкуса на новата марка, това е загуба на пари.
- Не купувайте продукти на разпродажба, които иначе не бихте купили поради високата им цена.
- Готовите продукти като супа в консерва или замразени зеленчуци, дори на разпродажба, обикновено са по-скъпи от „истинските” продукти.
- Марковите продукти, дори на разпродажба, са по-скъпи от марките на супермаркета.
- Внимавайте от комбинирани оферти, при които получавате два продукта на намалена цена, ако ги купите по едно и също време. Запитайте се ще използвате и двата продукта.

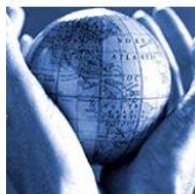
Пазаруване в супермаркет

- Проверявайте не размера, а теглото на продуктите. Размерът може да разкрие празно място. На рафтовете може да видите цените за килограм. Това ще ви улесни в сравняването на актуалните цените.
- При нетрайните храни купувайте количеството, необходимо ви за конкретния случай, докато за не бързо развалящите се храни може да купувате по-големи количества и да съхранявате количеството, което остава.
- Може да намерите атрактивни и вкусни продукти на касите. Не се изкушавайте да купувате тези ненужни продукти, ако не са в листа ви за пазаруване.

- Не боли да се наведеш. По-скъпите продукти обикновено са на линията на очите. По-евтините марки и продукти обикновено могат да бъдат намерени на по-долните рафтове.
- Претеглете отново претеглените продукти. Нещо може да е било извадено. Един банан във връзката може вече да окаже доста голяма разлика в теглото, а от там и в цената.
- Плодовете и зеленчуците са най-евтини, когато предлагането е най-голямо. Може да намерите сезонни продукти в специални календари.

Правилният избор

- Не купувайте нацърбени консерви. Съдържанието им може да е развалено. Проверявайте дали консервите или бутилките не са били отворяни вече.
- Разклатете замразения грах, царевица и др., за да чуete дали те са разделени или са залепнали като блок. Само звукът от отделни грахчета е доказателство, че те са били съхранявани правилно.
- Не купувайте замразени продукти с бял скреж по тях. Това означава, че не са били съхранявани правилно. Продуктът може да е бил размразяван преди. Това може да доведе до гниене.
- Също така бъдете сигурни, че проверявате срока на годност.

Този проект е финансиран с подкрепата на Европейската комисия. Тази публикация отразява само вижданията на нейния автор, и от комисията не може да бъде търсена отговорност за използването на съдържащата се в нея информация.